

Letniční identita a narativní teologie

Biblistika | 6.6.2015 @ 2.38

Bylo nebylo, psal se rok 1906 a v rasově smíšeném sboru, které bylo napojené na metodistické Hnutí svatosti se začaly dít zvláštní věci. Afroamerický kazatel William Seymour se ve svém kázání zaměřil na verš Skutky 2,4, podle nějž byli učedníci shromáždění po Ježíšově nanebevzetí v Jeruzalémě „naplnění Duchem svatým a začali ve vytržení mluvit jinými jazyky, jak jim Duch dával promlouvat.“ Seymourovo kázání na toto téma bylo natolik vytrvalé, že se v jeho losangeleské kongregaci stalo skutečností a lidé opravdu začali zakoušet to, čemu říkali „moc Ducha svatého“ a „dar jazyků“. Letnice na Azusa Street nebyly prvním případem něčeho takového a Seymour nebyl vynálezcem onoho důrazu. Právě zde se ale zrodilo letniční hnutí jako hnutí, které obnovuje důraz na biblickou teologii nadpřirozeného působení třetího člena Trojice.

Čas šel dál. Seymour údajně neopomněl zmínit Skutky 2,4 v žádném svém kázání. Důraz na teologické zhodnocení Skutků v něm přetrval jako jeho integrální část. Skutky 2,1–13; 8,14–19; 9,17f a 10,44ff; 19,1–7 se staly jakousi letniční ústavou hnutí, které se rozšířilo do celého světa a kniha Skutků jako taková se stala kontrolním dokumentem letničního hnutí; je to takový „kánón v kánónu“. V letničním podání šla zkušenost ruku v ruce s výkladem Písma. Realita duchovní zkušenosti ovlivnila výklad stejně jako výklad ovlivnil duchovní zkušenost. Po většinu doby své existence letniční velkoryse ignorovali akademickou diskusi včetně té, která se soustředila okolo lukášské literatury. Akademici na oplátku vymýšleli kulantní způsoby dehonestace letničního antiintelektualismu. Letniční, byť zatím nebyli znalí kritických přístupů k Písmu, znali dobře Bibli jako takovou a nepřestávali z ní kázat.

K přelomu situace dochází v roce 1968 s publikací dizertace mimořádného britského novozákoníka Jamese Dunna. V této práci Dunn vyjadřuje nesouhlas s letničním podání Skutků. Ty jsou podle něj deskriptivním, nikoli preskriptivním dokumentem a je tudíž potřeba číst je skrze dokumenty, které na rozdíl od lukášských spisů mají didaktickou hodnotu. Když se tedy ve Skutcích 2,4 hovoří o jakémsi „křtu,“ je to křest vysvětlený veršem Římanům 8,9.

Dopad Dunnova díla je nesmírný. Ne však v tom, že by letniční navždy umlčel, ale v tom, že letničním připravil odrazový můstek pro salto mortale. Sedmdesátá a osmdesátá léta se tak přesypají ve znamení ohromného rozpuku univerzitní letniční vzdělanosti. Hlavní roli hrají Howard Erwin, James Shelton, Stanley Horton, Robert Menzies, Rogert Stronstad a především poněkud idiosynkratický leč stále letniční Gordon Fee. Tito všichni svorně argumentují: Ne, Lukáše musíme číst jako svébytného autora, který má co říci jako historik i jako teolog. Byl to autor, který nejenže „všechno znovu důkladně prošel“ (Lk 1,3), ale který to také napsal tak, aby adresát „poznal hodnověrnost toho, v čem byl vyučován“ (1,4)! Je-li tomu tak, pak jednotlivé perikopy příběhu nejsou jen suchou historií, ale mají samy o sobě teologickou hodnotu. Zde však pozor: Tuto didaktickou hodnotu je potřeba z lukášské literatury těžit rovnoměrně! Jestliže pro letničního Skutky 2,4 platí dnes stejně jako pro učedníky v prvním století, pak platí i Lukáš 18,22 a jestliže letniční mohou odvodit z knihy Skutků důraz na misií, neměli by opomíjet jiné důrazy, které se v příběhu vyskytují.

Tak se (nejen) mezi letničními teology v 70. a 80. letech začíná rodit ideový základ, který je během 90. let dostává do čela vlny tzv. narativní kritiky. Tato „kritika“ v sobě spojuje určité metody literární kritiky, když zkoumá příběh jako literární dílo a snaží se vystopovat jeho hlavní témata a nosné myšlenky. Narativní kritika do značné míry nahrazuje tzv. vyšší kritiku. Koho zajímá, z jakého zdroje autor čerpal? To je záležitost 30. let! Koho zajímají různé formy namíchané v jednom spisu? Koho zajímá, co provedl redaktor? Narativní kritiku tyto věci rozhodně nezajímají. Jde jí o literární dílo, které má před sebou v přítomném okamžiku. Letniční samozřejmě historicitu Lukáše-Skutků obhajují. Tento apel ale často ochotně ustupuje volání po literárním rozboru textu, což vede k další zajímavosti: Letniční mají o důvod méně držet se v otázkách neomylnosti Písma přísného fundamentalismu. Proč? Jednoduše proto, že jestliže jejich identita závisí na učení o Duchu svatém v knize Skutků, nezávisí na konzervativním pojetí inspirace, ale na závěrech narativní kritiky. Nezáleží na tom, zda se ta či ona událost skutečně přihodila v chrámě. Záleží na tom, proč autor onu událost do chrámu situuje. Letniční se samozřejmě pokoušejí o zachování historicity za současného využívání narativní kritiky. Musíme si ale uvědomit, že metoda narativní kritiky nevyžaduje nutně konzervativní stanoviska.

Co literární kritika přináší? Jak jsem řekl, platí-li Skutky 2,4, pak musí stejně platit i zbytek Lukáše a Skutků! A v Lukáši a Skutcích jsou vedle učení o Duchu svatém i další učení, které letniční až do této chvíle přehlíželi a nyní na ně přichází. Je zde například důraz na rovné postavení žen a mužů (Anna + Simeon, Anna + Zachariáš, Marie + Josef, Priska + Akvila, Rhoda, ...) nebo ohromný důraz na sociální spravedlnost (Lk 1,52; 3,11; 6,24; 14,13; ...). Dohledat lze témata utrpení,

radosti, pohostinnosti, atd. Zajímavé na tom všem je, že letniční v zájmu zachování konzistence nemají u lukášských témat kam ustoupit, protože jakmile se začnou bránit didaktické hodnotě Lukášova příběhu, zpochybní tím základní kámen své identity.

Vidíme tedy, že narativní kritika vede k narativní teologii, která se snaží zajistit autorův didaktický záměr a přenést doprostřed příběhu nás samotné. Narativní teologie je vitální součástí pentekostalismu. Studium Lukáše-Skutků představuje velkou výzvu pro letniční církve, které se některým sdělením lukášské teologie odcizily a poskytuje velký prostor pro budoucí letniční biblistiku. Nastíněné paradoxy konverzace letničních s literární kritikou jen ukazují na fakt, že letniční nikdy nebyli pokrevně spřaženi s fundamentalismem stejně jako nebyli infikováni neblahými důsledky historické kritiky. Mají svou vlastní cestu, kterou si musí razit.

<https://selah.cz/biblistika/letnici-identita-a-narativni-teologie/>